

'Gặp Lại' Icarus Nhân Chuyến Du Hành Nam Ý.

Khả Tri

Vào đầu tháng 5 năm nay, theo chân ông Trần Chính (Voyages Saigon Inc., văn phòng du lịch tại Westminster, California), chúng tôi - trên 40 khách lữ hành, hoặc đã quen biết nhau, hay mới gặp lần đầu - được đến thăm miền Nam nước Ý. Thời tiết khá chiều lòng người, ngoại trừ một hai cơn mưa tầm tã, tháng 5 là thời khắc lý tưởng - không chỉ riêng cho người đã có 6, 7 bó trở lên - để du ngoạn mà không mất sức, vì trời không quá nóng, không quá lạnh, không quá ẩm ướt v.v. Chuyến du hành để lại bao nhiêu ký ức nhẹ nhàng, bao nhiêu điều đáng nhớ. Và thâm tâm tôi tự nhủ, phải cố gắng ghi lại những khoảnh khắc khó quên, bằng con chữ, câu cú, càng đầy đủ càng tốt - bên cạnh mô hình ảnh hỗn độn, tay bấm chân đi, chụp vội chụp vàng. Tuy nhiên du lịch không phải là chủ đề bài viết hôm nay, xin phép được khát đến lần sắp tới. Nên sẽ không có các chi tiết văn hóa, lịch sử, phong cảnh v.v. những điểm đến, ngay cả tại Pompeii và Valley Of The Temples, nơi tôi hoàn toàn vô tình nhưng lại "hơi bị" ấn tượng, được "tái kiến" Icarus, - và trong một chừng mực nào đó - với cả cha anh ta là Daedalus, sau nhiều năm trời "cách biệt".

Thời niên thiếu, chọn ban B, tôi được nghe thầy giảng bài môn Triết học 2 tiếng mỗi tuần. Đôi khi thầy nhắc đến một vài câu chuyện trong thần thoại Hy Lạp và La Mã. Điều này không hiểu tại sao, đã vô tình khơi dậy trong tâm hồn tôi, bao nhiêu nỗi niềm tò mò, thích thú khó tả. Hình tượng Icarus - hay đúng hơn "Đôi cánh Icarus" - vô tình thâm nhập ký ức của một thiếu niên đang bước vào tuổi 18, cố quan sát và đi tìm lời giải cho nhiều hiện tượng phức tạp đắm chìm trong cuộc sống, sao quá nhiều mâu thuẫn và đả đoan. Đó là trên 50 năm sau, quay nhìn lại, tôi cố phân tích, quan trọng hóa vấn đề cho nó có vẻ triết lý, văn vẻ, chứ thật ra lúc thầy giảng bài, tôi mệt mỏi, buồn ngủ, và chẳng hiểu gì ráo trọi. Nhưng thích thú thì vẫn thích thú!

Nói thật tóm tắt, nội dung huyền thoại "Đôi cánh Icarus" đại khái như sau. Daedalus - cha của Icarus - là nhân vật khôn khéo và đầy sáng kiến, đồng thời là kiến trúc sư xây dựng mê cung (labyrinth) cho vua Minos để nhốt con quái vật nửa người nửa bò Minotaur. Vì bất đồng và thù hận, cũng như muốn giữ bí mật cách thức trốn khỏi mê cung, vua Minos bỏ tù gia đình cha con Daedalus, nhốt họ giữa mê cung, trong tòa tháp cô quạnh trên hòn đảo Crete (nay thuộc chủ quyền Hy Lạp) giữa biển khơi. Không chịu đầu hàng, Daedalus cố thực hiện âm mưu vượt ngục. Ông ta nhặt nhanh lông chim, dùng sáp nối chúng lại với nhau tạo ra hai đôi cánh, cho con trai và cho bản thân, rồi cẩn thận dặn dò Icarus khi vượt ngục, chỉ nên bay ở độ cao trung bình giữa trời và đất, chớ cao quá, vì sức nóng từ ánh sáng mặt trời tỏa ra có thể làm chảy sáp, chớ thấp quá, vì đôi cánh thấm hơi nước biển sẽ mềm và nặng hơn, rất khó điều khiển. Nhưng vì quá thích thú lần đầu tiên được tung đôi cánh, Icarus cứ thế mà lao thẳng lên cao áp gần mặt trời. Kết cục cuộc vượt ngục là một bi kịch, sáp chảy tan hoang, lông cánh rã rời, Icarus rơi tòm xuống biển chết thảm khốc. Phải chăng thông điệp của huyền thoại là bài học cho con người, nên chọn triết lý sống không thái quá, đi con đường trung dung, biết đâu là ranh giới không nên vượt qua?

"Đôi cánh Icarus" tiếp tục là biểu tượng mang tính triết lý về số phận, vai trò của con người, kể cả vấn nạn có nên vượt qua giới hạn mà Thượng Đế, hay một trật tự "thiên nhiên" nào đó đã áp đặt, bày biện ra hàng trăm hàng nghìn năm nay? Không có những bước nhảy rào ngoạn mục của Copernicus, Kepler, Galileo v.v. về Thiên văn, chúng ta vẫn tiếp tục sống trong hoang tưởng "quả đất và loài người là cái rốn vũ trụ". Không có những tư tưởng đột phá của Wallace, Darwin v.v. về Tiến hóa giống loài, sinh vật, chúng ta lại tiếp tục đi vòng đi vo trong cái trật tự được dựng lên vài ngàn năm qua. Nhưng huyền thoại Hy Lạp nói trên (xuất hiện chừng 30 đến 60 năm trước công nguyên) phải chăng đã lấy ý tưởng từ kinh sách, sử thi Ấn Độ, cụ thể từ bộ trường ca Ramayana viết bằng tiếng Phạn, ra đời từ 500 - 100 năm trước công nguyên? đóng vai trò rất quan trọng trong nền văn hóa sông Hằng. Người ta cho rằng tác giả sử thi Ramayana/Chuyến du hành của hoàng tử Rama là Valmiki, một tên cướp cạn hoàn lương rồi trở thành đạo sĩ. Trong huyền thoại nói trên có 2 nhân vật mang dòng máu chim kền kền, Jatayu và Sampati, là anh em ruột (chứ không phải cha con như Daedalus và Icarus). Vào một ngày đẹp trời, anh em nhà này rủ nhau tung cánh chim tìm về một tổ ấm nào đó, cậu em Jatayu quá sung sướng cứ thế lao vút lên chín tầng mây, bay sát mặt trời và suýt bị sức nóng thiêu đốt. Quá thương em, Sampati cố phóng lên cao, hy sinh thân mình, xòe cánh che phủ cho em. Anh ta bị phỏng nặng, rơi bịch xuống đất, đôi cánh bị thiêu rụi, không thể mọc lại và suốt đời mất khả năng bay nhảy. Hóa ra bên phía Hy Lạp thì con làm con chịu rõ ràng, có nghĩa là mỗi cá nhân phải chịu trách nhiệm về hành vi của chính

mình. Còn bên phía Ấn Độ thì em làm anh chịu, mà người Việt chúng ta hay gọi nô nà là "quýt làm cam chịu", mang hơi hướm "đồng cam cộng khổ, chia ngọt sẻ bùi".

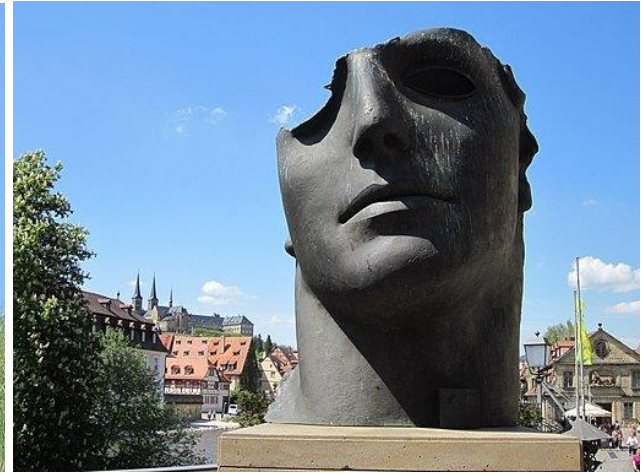
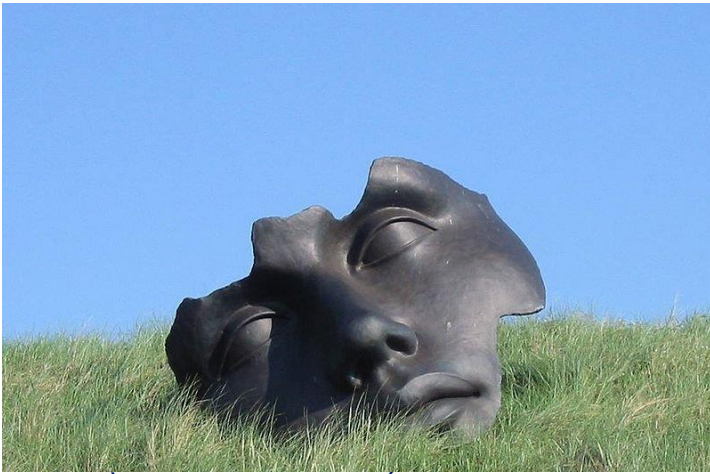
Chúng ta nghĩ thế nào, tư tưởng lớn gặp nhau, hay huyền thoại Hy Lạp lấy cảm hứng từ sử thi Ấn Độ? Thật ra trong kho tàng văn hóa nhân loại, việc huyền thoại này lấy cảm hứng từ huyền thoại xuất hiện trước đó, không phải là chuyện hiếm có. Thí dụ: trận Đại hồng thủy với con tàu Noah trong Sáng Thế Ký thuộc Kinh Cựu Ước (một số nhà nghiên cứu cho rằng toàn bộ Kinh Cựu Ước được ghi chép lại bởi ít nhất 40 tác giả trong khoảng thời gian từ 1200 đến 165 năm trước công nguyên) có một số điểm tương đồng với câu chuyện lụt lội trong Sử thi Gilgamesh/The Epic of Gilgamesh đã xuất hiện hơn 1500 năm trước công nguyên, vào thời kỳ người Babylon sống ở vùng Lưỡng Hà. Thực hư ra sao? Sử thi Gilgamesh là nguồn cảm hứng cho Kinh Cựu Ước, hay cả Thánh Kinh lẫn Sử thi Gilgamesh được viết ra dựa vào một trận đại hồng thủy thực sự đã xảy ra? Đây là vấn đề vẫn còn tiếp tục được tranh luận, và chắc thế hệ chúng ta sẽ chưa có câu trả lời thỏa đáng.

Ngay cả trong kho tàng huyền thoại Hy Lạp, chúng ta còn gặp Phaeton, lại một nhân vật cũng lên trời, chịu cái chết bi thảm vì ngạo mạn, không biết lượng sức mình, chẳng khác gì Icarus. Nhưng thôi chúng ta hãy tạm ngưng bàn về triết lý, để quay trở lại với gia đình cha con Daedalus, Icarus, đến 2 địa điểm tại nước Ý được UNESCO chọn làm khu di sản thế giới. Pompeii, thành phố La Mã hoàn toàn bị chôn vùi - từ năm 79 sau Công nguyên dưới tầng phún xuất thạch của núi lửa Vesuvius - khách lữ hành có thể chứng kiến bức tượng đồng thau Daedalus ngay gần cổng vào. Riêng tại Valley Of The Temples, quần thể di tích nền văn minh Hy Lạp cổ nằm gần Agrigento, tượng Icarus gãy cánh nằm sõng soài trước một ngôi đền, cũng đập ngay vào mắt khách du lịch đến thăm viếng.

*Icarus gãy cánh nằm trước đền "Temple of Concordia" tại Valley of the Temples, Agrigento, Sicily, Nam Ý.
Tượng Daedalus ở Pompeii, Nam Ý*

Igor Mitoraj, nhà tạc tượng đương đại, cha gốc Pháp, mẹ Ba Lan, chôn nhau cắt rốn tại Đức năm 1944, là tác giả 2 bức tượng nói trên. Ông tốt nghiệp ngành Hội họa tại Viện Nghệ thuật Krakow, Ba Lan (1967). Sau khi chuyển sang sống ở Paris, Igor Mitoraj có dịp du hành một số quốc gia vùng Nam Mỹ. Thông qua những chuyến đi đầy cảm xúc, ông ta bị quyến rũ bởi vẻ đẹp kỳ diệu thoát ra từ các pho tượng mang sắc thái đặc biệt chỉ có thể xuất hiện ở Châu Mỹ La Tinh. Như một cậu bé dậy thì chợt tìm thấy tình yêu, Igor Mitoraj bỏ hẳn hội họa để quay sang điêu khắc (1974). Và nhà tạc tượng Igor Mitoraj lại tiếp tục tiến hành nhiều chuyến đi khám phá nghệ thuật, lần này các điểm hành hương là nước Ý, nơi còn rất nhiều tác phẩm điêu khắc cổ đại còn tồn tại đến hôm nay, nhưng đã bị dấu ấn thời gian bào mòn hay gây tổn thương nghiêm trọng. Cho đến 2014, năm ông ta từ giả cõi đời, các tác phẩm điêu khắc của Igor Mitoraj luôn xoay quanh chủ đề "trân trọng những gì cổ kính, từ đó khám phá và phát triển cái đẹp trong sự đổ vỡ, không toàn vẹn". Sử dụng vật liệu đá, đất sét, hay đồng thau, những đứa con tinh thần của ông ta (nằm rải rác khắp nơi trên thế giới, kể cả tại La Défence, ngoại ô Paris) chỉ là một phần nào đó của thân thể, khiến chúng ta khi ngắm nhìn, vừa liên tưởng đến các bức tượng cổ xưa bị tàn phá theo thời gian, vừa phải đắn đo về nỗi đau mất mát của con người.

Tượng đồng "Light of the Moon/Ánh Trăng" 1991, đặt ở Schvenningen, Hoà Lan. tác giả bức ảnh: Ellywa

nguồn: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gebruiker:Ellywa>

Tượng đồng "Centurione I/Tướng La Mã I" 1987, đặt ở thành phố Bamberg, Đức.

Nguồn ảnh: [https://commons.wikimedia.org/wiki/](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Centurione_I_by_Igor_Mitoraj_with_Michaelsberg_Abbey,_Bamberg.jpg)

File:Centurione_I_by_Igor_Mitoraj_with_Michaelsberg_Abbey,_Bamberg.jpg

Hy vọng trong thời gian tới, quý vị khi có dịp đi du lịch thế giới, cũng như thăm viếng những khu di tích lịch sử, sẽ khám phá ra một số tác phẩm nghệ thuật của Igor Mitoraj? Trước khi chấm dứt bài viết này tôi xin được quay trở về một câu chuyện liên quan đến Icarus, thông qua bức vẽ sơn dầu "Landscape with the Fall of Icarus", tạm dịch nghĩa đen là "Phong cảnh và cú rơi tòm của Icarus", chào đời giữa thế kỷ XVI (tức là hơn 1600 năm sau "sinh nhật" Icarus), hiện được trưng bày tại Viện Bảo tàng Nghệ thuật ở Brussels thủ đô vương quốc Bỉ. Không bàn tới những thắc mắc còn tồn đọng xoay quanh vấn đề ai là tác giả, ấn tượng đầu tiên khi chúng ta chiêm ngưỡng bức tranh là cảnh trí thanh bình tại một ngôi làng ven biển. Kiểu bố cục dựa vào

Landscape with the Fall of Icarus.

Nguồn: [https://commons.wikimedia.org/wiki/](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pieter_Bruegel_de_Oude_-_De_val_van_Icarus.jpg)

File:Pieter_Bruegel_de_Oude_-_De_val_van_Icarus.jpg

một đường thẳng tưởng tượng chạy từ góc trái phía trên đâm xuống góc phải phía dưới, tạo cho người xem một cảm giác nhẹ nhàng, bình thản. Các chi tiết trong tranh đập ngay vào mắt, góp phần đào sâu thêm cảm giác an tâm nói trên: nông phu cày bừa thửa ruộng xanh tươi, bầy cừu non ngoan ngoãn bám theo chân người chủ, thuyền buồm căng theo gió lộng sắp sửa ra khơi, xa xa ở cuối đường chân trời, ánh sáng lung linh như đang mời gọi v.v., đúng là thiên đường hạ giới! Nhưng phải chú

ý lắm chúng ta mới nhìn thấy ở góc phải bên dưới, đôi chân Icarus cố hết sức quơ lên đập xuống, vùng vẫy đầy tuyệt vọng, trước khi đầu hàng số phận, chìm xuống đáy biển. Bi kịch xảy ra trong lúc tất cả mọi người: bác nông phu vẫn chăm chú quan sát các luống cày, ông chăn cừu vẫn nhìn trời chắc để suy đoán lúc nào mưa, và ngay sát cạnh nơi bi kịch đang xảy ra, một người đánh cá thả nhiên tung cần câu cầu mong cá đớp mồi. Ai cũng thờ ơ, chẳng ai đoán hoài tới cái chết của chàng Icarus, và thế giới này bình chân như vại cứ thế mà phát huy, cứ thế tiếp tục công việc hằng ngày. Bạn có đồng ý chăng?

Bài viết này dựa vào tài liệu chủ yếu từ WIKIPEDIA, bao gồm các đề tài liên quan đến Icarus, Igor Mitoraj, Huyền thoại v.v.

Khả Tri

02/07/2019